

Růst stávkového hnutí v Polsku

Celé Polsko věnuje pozornost stávce dělníků v továrně na autobusy Solaris v Bolechowě u Poznaně. Taktéž v Białystoku zahájili dělníci v Bison Company stávku; zatímco zaměstnanci Pudliszki (potravinářská značka vlastněná nadnárodní společností Kraft Heinz) také vydali varování před stávkou. Zhoršující se životní podmínky dláždí cestu k oživení organizovaného dělnického hnutí v celé zemi.

V loňském roce došlo k mobilizaci pracovníků veřejného sektoru, doprovázené jednou z nejdůležitějších událostí posledního období: vítěznou stávkou v továrně Paroc, která zpracovává izolační materiály z minerální vlny, v Trzemeszně. Stále nesnesitelnější pracovní podmínky nutí dělníky k odvážnějším krokům. Mohli bychom být svědky toho, jak se sebevědomí a odvaha konečně vracejí mezi vrstvy polského proletariátu?

Dopady obnovy kapitalismu

Než se budeme zabývat nedávnými událostmi, bylo by užitečné poskytnout nějaký historický kontext.

Po rozpadu Polské lidové republiky utrpěl odpor polských dělníků proti účinkům obnovy kapitalismu, který podkopával jejich život a podmínky, dočasnou porážku. Přesto byli poraženi až po několika vlnách hořkého boje. Když vezmeme v úvahu počet stávek a také počet dělníků, kteří se jich účastnili, tak Polsko zažilo v letech 1989 až 1994 nejrozsáhlejší stávkovou vlnu v celé Evropě, a to v důsledku posunu od centrálně plánované ekonomiky ke kapitalismu.

Na přechod ke kapitalismu dohlížel Leszek Balcerowicz (v různých funkcích tehdejšího ministra financí a místopředsedy vlády), který založil svou politiku na myšlenkách Jeffreyho Sachse. Cílem bylo radikálně transformovat celou ekonomiku. Toho mělo být dosaženo rychlou a rozsáhlou privatizací společností ve veřejném vlastnictví, které měly být prodávány "groš za kus". Toto bylo často označováno jako "šoková terapie", protože to zničilo polský průmysl, ekonomiku, veřejné služby a dostupné a kvalitní bydlení. Podniky byly rozprodány, zbankrotovány a byly zlikvidovány západními kapitalisty. Polská ekonomika se stala závislou na Západě a absorbovala se do obchodní oblasti předních kapitalistických zemí. Nezaměstnanost vzrostla ze zanedbatelné úrovně na 16 procent v roce 1993. Do dnešního dne se některé oblasti země stále nevzpamatovaly z této přeměny z plánovaného hospodářství k tržnímu kapitalismu.

Výsledkem bylo množství stávek, které vrcholily v letech 1992-93. V té době byly odbory ještě dost silné na to, aby je zorganizovaly. Pracovníci z veřejného sektoru, dříve veřejných společností a zemědělci požadovali vyšší mzdy, dosažení nevyplácených mezd, zavedení daňových úlev, ochranných cel na polské zboží a ochranu státních podniků.

Situace byla taková, že bývalá vládnoucí Polská sjednocená dělnická strana (PZPR) pod vlajkou Aliance demokratické levice (SLD) vyhrála volby v roce 1993. Ukázalo se, že bez ohledu na rozčarování proletariátu ohledně jejího byrokratického způsobu vládnutí dělníci stále doufali, že se za ně bývalá nomenklatura postaví. Ukázalo se, že se mýlili. Byrokracie se v této nové kapitalistické realitě zabydlela.

SLD nejenže odmítla bojovat za pracující, ale ve skutečnosti posunula privatizační úsilí ještě dále. Následné stávkové vlny v letech 1999-2000 (období Balcerowiczovi neoliberalizace) a v letech 2002-3 se dostavily kvůli špatným podmínkám v zemi, které byly vyobrazeny ve vysoké nezaměstnanosti v kombinaci se špatnými mzdami, stejně jako v prosazování změn v zákoníku práce proti zájmům pracujících, které následně vláda SLD schválila. Cílem stávkujících bylo zastavit tyto změny zákoníku práce, aby byla chráněna práva pracujících a obnoveny jejich benefity.

Poslední vlna rozsáhlých protestů se odehrála v letech 2007-8 a týkala se převážně pracovníků veřejného sektoru ve zdravotnictví a školství. Postupná demontáž organizovaného dělnického hnutí, o kterou se zasloužili liberálové ruku v ruce s

bývalými elitami PRL, vytvořila ideální podmínky pro zničení práv pracujících, která byla nahrazena kultem kapitalistického "svobodného podnikání".

Krise kapitalismu v Polsku

V posledních zhruba deseti letech byla stávková činnost v Polsku vzácností. Podle zprávy Evropského odborového institutu (ETUI) z roku 2016 byla stávková činnost u polských pracujících ve srovnání se zbytkem kontinentu nejméně pravděpodobná. Tak tomu bylo do roku 2019, kdy byla země svědkem celostátní stávky učitelů, po níž následovaly stávky v roce 2020 v reakci na krizi COVID-19 a vládní nekompetentnost. Stále více pracovníků ve veřejném sektoru se rozhodlo vstoupit do stávky.

Krise kapitalismu, kterou zhoršila pandemie COVID-19, vyústila v obnovu dělnického hnutí. V roce 2021 se mohlo povrchnímu pozorovateli zdát, že Polsko zvládlo pandemickou krizi dobře. Masivní dotace soukromým firmám v kombinaci s flexibilitou trhu práce a polské ekonomiky vedly k určitému ekonomickému růstu. Polský stát však nedokázal zvládnout samotnou postupující pandemii a zažil nejhorší krizi zdravotnictví za poslední desetiletí. Důvod je jasný: Polsko zažilo tři desetiletí rozpočtových škrťů, v nichž byly problémy zdravotnictví ignorovány a náklady za něj byly uvrženy na samotný zdravotnický personál.

Nedostatky ohledně řádného personálního obsazení a financování nejprve vedly ke stávkám záchranářů (červen 2020), po nichž následoval další zdravotnický personál (září 2020) a následně ke zřízení celonárodního stávkového výboru. Zbytek veřejného sektoru čelí podobným podmínkám, kde jsme byli svědky toho, jak vstoupili do stávky též pracovníci sociálního zabezpečení (ZUS), a rovněž pracující v soudnictví, například v kanceláři státního zastupitelství.

Odbory sílí

Zatímco zisky kapitalistů stále rostou, životní podmínky dělnické třídy Polska se zhoršují. Toto zhoršení je sváděno na krizi (nebo, jak preferuje liberální buržoazní opozice – na nekompetentní politiku současné vlády). Není divu, že polský proletariát obnovil boj za lepší ekonomické podmínky. Rostoucí životní náklady tlačí pracující k boji za lepší platy. Stupeň odborové organizace je tak nízký, že polský námezdní dělník má k dispozici jen málo prostředků, s nimiž by mohl bojovat pro lepší podmínky. Ale bez ohledu na tuto skutečnost je bojovnost na vzestupu. Stávková akce, která se konala v továrně na minerální vlnu v Trzemeszně (ve společnosti Paroc Polska), byla skutečnou ukázkou toho, čeho je polský proletariát

schopen. Vedly ji dva odbory: OPZZ Konfederacja Pracy a Solidarność '80. Začala 6. srpna 2021 kdy byl následně zastaven celý proces výroby. Požadavky zahrnovaly zvýšení odměny za odpracované roky (aby zahrnovaly každého pracovníka s nejméně pětiletou historií zaměstnání) a zajištění pracovních smluv na dobu neurčitou. 20 procent z 800 pracujících továrny Paroc bylo zaměstnáno na základě dohod o provedení práce. Taktéž pracující požadovali zavedení bonusu ve výši nejméně 250 PLN(zlotých). Požadavky podpořilo 97,5 procenta dělníků, kteří se měsíc pokoušeli vyjednat s vedením, ale setkali se pouze s odmítnutím. Dělníci odpověděli dvouhodinovou výstražnou stávkou.

Zhoršení pracovních podmínek začalo, když byla společnost získána americkým podnikem Owens Corning. Američtí kapitalisté, ještě nemilosrdnější než jejich evropské protějšky, snižují náklady a zároveň požadují od pracujících více, aby maximalizovali svoje vlastní zisky.

Je pozoruhodné, že tak malé odbory jako Konfederacja Pracy a Solidarność '80 dokázaly mobilizovat většinu pracovní síly Paroc Polska, klást odvážné požadavky a vést dělníky v několikadenních stávkových akcích. To je za podmínek v Polsku mimořádný výkon. Po pěti dnech stávka zvítězila.

Jednání se sice protahovala, ale požadavky byly splněny díky odhodlání dělníků, kteří předtím odmítli horší nabídku vedení. O stávce bylo široce mediálně informováno, což je skutečnost, která rovněž pomohla zvýšit tlak na majitele. Vítězství však

bezpochyby obnovilo u odborářů celého Polska pocit sebedůvěry, kteří od té doby čerpali z této zkušenosti.

Stávka ve firmě Solaris

Netrvalo dlouho a vypukl další důležitý boj. 24. ledna vypukla (stále probíhající) stávka ve společnosti Solaris Bus & Coach v Bolechowu. Zapojeny jsou dva odbory: OPZZ Konfederacja Pracy a Solidarność. Většina dělníků byla pro stávkovou akci, a jakmile začala, tak se do ní zapojilo 90% pracujících. Zbývajících 10 procent z nich jsou zahraniční pracující, kteří se prostě nemohou zúčastnit kvůli povaze svých pracovních smluv.

Stávka se organizovala okolo požadavku na zvýšení platů o 800 PLN pro každého pracovníka. Jednání probíhají již čtyři měsíce a nevykazují žádné známky řešení, přestože odbory při více než jedné příležitosti snížily své požadavky. Přestože Solaris dosahuje velkých zisků, společnost odmítla splnit jakýkoli požadavek pracujících. Místo toho zavedly žalostný nárůst mezd o 5 procent, který platí od 14. ledna. Pro kapitalisty je to konec příběhu, ale pro pracující se jedná spíše o urážku, kterou si uvědomují.

Vedení tvrdí, že stávková akce bude mít negativní dopad na chod společnosti a že by mohla ohrozit jistotu pracovních pozic zaměstnanců. Stručně řečeno, pokusili se vydírat pracující, aby přijali podmínky šéfů. Takový přístup znamená, že pracující mohou očekávat, že budou čelit propouštění nebo že jejich pracovní místa budou odsunuta na "podřadné smlouvy" (tj. smlouvy, které porušují řádné pracovní právo), pokud se šéfům umožní prosadit svou.

Během návštěvy členů Czerwonego Frontu na stávce pracujících, Wojciech Jasiński, předseda OPZZ Konfederacja Pracy, vysvětlil, že příčinou stávky je spirálovitá inflace a následný růst životních nákladů. Společnost by si mohla dovolit zvýšení, ale správní rada se tomu brání, protože chce zasadit ránu "obtížným odborářům".

Jasiński vysvětlil, že úspěch stávky v Trzemeszně byl pozitivní inspirací pro stávkující i zde, kteří se z této zkušenosti poučili. Morálka mezi účastníky stávky je vysoká a jsou odhodláni pokračovat v boji, dokud nebudou splněny jejich požadavky.

Stávka v Białystoku

V Białystoku, na druhém konci Polska, v Podleském vojvodství, začala 24. ledna stávka v podniku Bison. Stávka se týkala následujících závodů: Bison S.A., Bison-Bial, Bison Nowe Technologie a Odlewnia Białystok, které zaměstnávají ve výrobě více než 400 lidí, včetně obsluhy soustružnických sklíčidel, válců a frézovacích zařízení. Stávku organizují Solidarność 80, OPZZ a NSZZ "Solidarność". Při hlasování stávkovou akci podpořilo 90 procent dělníků, přičemž všichni zaměstnanci se jí účastnili od prvního dne.

Pracovníci požadují zvýšení hrubé mzdy o 600 PLN pro každého zaměstnance. Situace v závodech je tak zoufalá, že většina zaměstnanců, dokonce i těch, kteří mají více než 40 let pracovních zkušeností, vydělává těsně nad národní minimální mzdou. I zde jednání trvala mnoho měsíců a nepřinesla žádné výsledky. Návrh správní rady zahrnoval zvýšení o 6,5 procenta. Vzhledem k obtížným pracovním podmínkám byl tento návrh urážkou. Šéfové navíc odstoupili od dohody z roku 2018 týkající se odměn za služby a odstupného za odchod do důchodu.

Stávka nepřitáhla velkou pozornost médií. Vedení se pokouší stávkující ignorovat, přičemž majitelé podniků odmítají byť jen mluvit s novináři. 27. ledna kapitalisté oznámili svůj záměr zlikvidovat jednu ze svých podřízených společností, což by učinilo 45 dělníků nezaměstnanými. Jedná se o průhledný pokus potlačit stávku. Navzdory těmto hrozbám zůstává morálka v závodě vysoká - každý má v úmyslu bojovat až do konce.

Co čeká Polsko v budoucnosti?

Kromě výše popsaných stávek podnikli zaměstnanci společnosti Avon kroky k získání lepších mezd a vydali prohlášení o špatných pracovních podmínkách. Požadují 15% zvýšení pro nejhůře placené operátory výroby, 10% pro zbytek pracujících a úpravu výrobních úkolů, které přesahují lidské schopnosti. Stávku organizuje OZZ "Inicjatywa Pracownicza"

Zaměstnanci železniční společnosti Polregio a potravinářského závodu Pudliszki, který vlastní Kraft Heinz, také zvažují stávku za vyšší platy. Na konci roku 2021 protestovali také zaměstnanci polské pobočky mezinárodní automobilové společnosti Cooper Standard Automotive v Méslenicích proti pokusům o propuštění 25 zaměstnanců pod záminkou údajných "ztrát", což byly ve skutečnosti jen zisky, které nebyly tak velké, jak se očekávalo.

Není pochyb o tom, že máme co do činění s obratem situace: živým stávkovým hnutím vedeným odbory, které byly dosud marginalizovány. Nálada mezi dělníky se zdá být militantní, což dokazuje vysoká podpora ve volbách ohledně stávek. Samotná účast na stávce ukazuje odhodlání dělníků bojovat za svá práva. Není pochyb o tom, že neustále se zhoršující životní podmínky a rostoucí ceny budou i v budoucnu stimulovat boje pracujících. Zkušenosti získané dělníky a sebevědomí odborů mohou vyústit v mnohem odvážnější stávky a větší odhodlání bojovat v jiných závodech.

Odborové hnutí v Polsku je stále slabé. Podle údajů CBOS (Centrum pro výzkum veřejného mínění) se členství v odborech vztahuje pouze na 6 procent dospělých Poláků, tj. 13 procent zaměstnanců. Sympatie k odborům však rostou a stejný průzkum ukazuje, že 46 procent Poláků má pozitivní postoj k odborové činnosti. To je nárůst o 10 procentních bodů oproti předchozím dvěma letům.

Rozsáhlé represe, jimiž jsou odboráři na pracovištích vystaveni, zůstávají problémem a často představují překážku pro vstup pracovníků do těchto organizací. Například v mBank, jedné z největších bank v Polsku, byl propuštěn pracovník za to, že se pokusil založit odbory ve společnosti. Převaha krátkodobých smluv je také faktorem oslabování odborů. Brání vzniku odborů, protože ty mohou legálně zakládat pouze zaměstnanci pracující na základě trvalé pracovní smlouvy.

Boj se v současné době znovu rozvíjí především na ekonomické úrovni. Tento vývoj však signalizuje eskalující antagonismus mezi dělnickou třídou a kapitalisty. Pro buržoazii je stále obtížnější udržet polský proletariát v pasivním, poslušném stavu.

Hospodářský boj bohužel ne vždy poskytuje proletariátu univerzální ústupky: získaná práva se obvykle omezují pouze na zlepšení osudu dělníků na konkrétním pracovišti nebo v určitém odvětví. Je třeba bojovat za změnu celého systému. Marxisté podporují každou reformu, která prospívá pracujícím, jakkoli malou. I to nejmenší vítězství na poli ekonomického boje stojí za úsilí a navíc pomáhá zvyšovat třídní uvědomění proletariátu tím, že mu ukazuje jeho kolektivní sílu. Aby však byla zaručena důstojná existence dělníků v celém Polsku, nyní i v budoucnu, musí se boj za vyšší mzdy rozvinout v boj za svržení kapitalismu. Probuzení třídního uvědomění polských dělníků je životně důležité. V průběhu těchto bojů si dělnická třída bude stále více uvědomovat své společné zájmy a svou třídní moc. Jakmile se prohnílost kapitalismu stane zřejmou, širší a širší vrstvy budou usilovat o socialistickou alternativu.

Dělnické organizace musí zobecnit své oddělené bitvy se šéfy, vtáhnout všechny vrstvy dělnické třídy do boje a přijmout politické požadavky na demokratickou kontrolu ekonomiky pracujícími pro zlepšení pozice všech, místo pokračujícího obohacování parazitické hrstky.

Aby se tento proces urychlil, je třeba vzdělávat proletářský předvoj: nejstatečnější a nejuvědomělejší členy dělnické třídy. Proto je prvořadé vybudovat organizaci založenou na marxistické teorii s kořeny mezi dělnickou třídou. Reformistické levicové organizace se omezují na čistě ekonomický boj. Naším cílem jako marxistické organizace je vybudovat sílu schopnou přeměnit ekonomický boj na boj politický. Pouze nasměrováním proletariátu na půdu politického boje můžeme zvítězit!